

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»

ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

Кафедра права, філософії та політології

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА СОЦІОГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН ІМЕНІ О.М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО**

ПОГОДЖЕНО

Протокол № 1 від 25 серпня 2023 р.

Завідувач кафедри
проф. Чорний О.О.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ВСТУП ДО ПОЛІТОЛОГІЇ»

Галузь знань – 05 - Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність – 052 – Політологія

Освітній ступінь – бакалавр

Форма навчання – денна/заочна

Форма підсумкового контролю - екзамен

Чернігів
2023-2024 н.р.

Робоча програма дисципліни «Вступ до політології» для студентів за напрямом підготовки: 05 Соціальні та поведінкові науки. Спеціальність політологія.

Розробник програми: кандидат політичних наук, доцент кафедри Костирев Андрій Геннадійович.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри права, філософії та політології Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Протокол №1 від 25 серпня 2023 р.

Завідувач кафедри _____ Олександр ЧОРНИЙ

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Обсяг навчальної дисципліни (денна форма)	Обсяг навчальної дисципліни (заочна форма)
Статус навчальної дисципліни: нормативна	Загальна кількість годин: 150	Загальна кількість годин: 150
Рік підготовки: I	Шифр та назва спеціальності: 052 «Політологія»	Шифр та назва спеціальності: 052 «Політологія»
Семестри: 1	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
Кількість кредитів ECTS: 5	Лекції (теоретична підготовка): 22	Лекції (теоретична підготовка): 12
	Практичні: 18	Практичні: 6
	Самостійна робота: 110	Самостійна робота: 132
	Вид контролю: екзамен	Вид контролю: екзамен

МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Вступ до політології» є базовою нормативною дисципліною, яка дає студентам розуміння поняття «політика», формує уявлення щодо політології як науки про політичну сферу суспільного життя та ознайомлює студентів з базовими категоріями цієї науки.

Метою викладання навчальної дисципліни «Вступ до політології» є формування у студентів відповідних загальних і спеціальних компетентностей та досягнення програмних результатів, визначених стандартом вищої освіти (СВВ) за спеціальністю 052 «Політологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти» (Наказ МОН України від 20 липня 2020 року № 911), які стосуються знання предметної сфери політичних наук, розуміння їхньої проблематики, опанування категоріально-понятійним апаратом політології як науки, та напрацювання навичок використання цих знань для аналізу і вирішення питань сучасної політичної теорії та практики.

Відповідно до означеної мети основними завданнями постають:

- уразуміння особливостей політології як науки, її предмету, та вмісту основних етапів розвитку;
- усвідомлення основних підходів до тлумачення поняття «політика»;
- ознайомлення з вимогами, які пред'являє стандарт вищої освіти (СВВ) за спеціальністю 052 «Політологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти»;
- оволодіння базовими категоріями політології.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Вивчення навчальної дисципліни «Вступ до політології» сприятиме формуванню таких загальних та спеціальних компетентностей як:

Шифр	Компетентності
------	----------------

згідно СВВ	
	загальні
ЗК 01	Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.
ЗК 02	Здатність спілкуватися іноземною мовою
ЗК 03.	Здатність бути критичним і самокритичним.
ЗК 05.	Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
ЗК 06	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина.
ЗК 07	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства
	спеціальні
СК 01	Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат політичної науки.
СК 02	Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної політичної думки.
СК 03	Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.
СК 04	Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії та політичної методології у фаховій діяльності.
СК 05	Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.
СК 09	Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефаківців.

Опанування курсом дисципліни «Вступ до політології» має зробити наступний внесок у досягнення загальних програмних результатів навчання за спеціальністю «Політологія»:

Шифр	Програмний результат	Результат вивчення дисципліни
РН 01	Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності.	Знати зміст основних підходів до розуміння сутності політики влади та урядування, а також відносин між політичними акторами на глобальному, національному і місцевому рівні.
РН 02	Вільно спілкуватися державною та однією з іноземних мов усно	Вміти чітко формулювати та висловлювати власну думку,

	і письмово у професійній діяльності.	застосовуючи політологічні терміни українською мовою, використовувати знання іноземних мов для аналізу іншомовного масиву професійних текстів.
PH 03	Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності.	Вміти критично оцінювати наукові підходи до тлумачення цілей політичної діяльності та можливості їхнього застосування на практиці, чітко керуватися платонівським принципом «Тут навчають сумніватися!» при вивченні матеріалу.
PH 04.	Мати навички професійної комунікації.	Мати навички використання знання політологічної проблематики у дискусійному форматі, беручи участь у професійному обговоренні винесених тем на наукових конференціях, семінарах, круглих столах, дебатах тощо.
PH 05	Вміти використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності.	Самостійно використовувати Інтернет-ресурси для пошуку навчальних матеріалів, наукових та публіцистичних статей, які стосуються питань політичних наук. Вміти залучатися та організовувати спілкування у процесі онлайн-навчання.
PH 06	Знати свої права та обов'язки як члена демократичного суспільства та використовувати їх у професійній діяльності.	Знати основні підходи та динаміку змін щодо ставлення та розуміння сутності демократії, прав та свобод людини.
PH 07	Розуміти історію, закономірності та етапи розвитку предметної сфери політології, знати її цінності та досягнення.	Знати основні етапи розвитку політичної думки і політології як науки та розуміти їхні ціннісні пріоритети.
PH 08	Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат політичної науки.	Знати основні категорії та поняття політології. Володіти навичками його використання у процесі навчання та комунікації.
PH 09	Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі	Знати актуальні проблеми, які існують у політичній сфері, а також основні підходи до їх формулювання та розв'язання. Прагнути пояснити події політичного життя, ґрунтуючись на

	опанування класичної та сучасної політичної думки.	теоретичному фундаменті політології.
PH 11	Застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.	Знати базовий інструментарій, а також методологічні підходи, які використовуються для вивчення теоретичних та практичних проблем у політичній сфері суспільного життя. Отримати первинні навички його залучення для пошуку шляхів вирішення практичних завдань.
PH 12	Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.	Знати запропоновані формулювання сутності, походження, мети і засобів політичної влади та держави, закономірності функціонування політичної системи, вимог до політичних лідерів та еліт, рекомендації щодо оптимальних форм партійних та виборчих систем.
PH 13	Вміти аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.	Знати базові тлумачення цілей, рушійних сил і детермінант діяльності політичних інститутів.
PH 14	Застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності.	Мати уявлення про основні прикладні аспекти політології, партійної та організаційної діяльності, методи політичної комунікації.
PH 15	Конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу.	Вміти складати план, формулювати усні виступи, оформляти письмові роботи (тези, есе, реферати) у відповідності до методичних рекомендацій та вимог ДСТУ.
PH 16	Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень фахівцям і широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань.	Вміти використовувати політологічну термінологію. Мати навички грамотного артикулювання своїх думок.

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання є досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним

запланованим результатом навчання навчальної дисципліни. Мінімальний пороговий рівень оцінки визначається здатністю студента дати визначення поняттю «політика», описати об'єкт і предмет політології як науки, її структуру, охарактеризувати основні етапи розвитку політичної думки та політології як науки, розкрити вміст основних політологічних категорій, склад та функції політичних інститутів, зрозуміти особливості їхньої взаємодії, а також набуттям первинних навичок власного аналізу суспільно-політичних проблем.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для іспиту
90 – 100	A	відмінно
83 – 89	B	добре
75 – 82	C	
68 – 74	D	
60 – 67	E	задовільно
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Засоби діагностики результатів навчання

У якості засобів оцінювання та методів демонстрування результатів навчання використовуються:

- іспит;
- стандартизовані тести;
- усні відповіді, реферати;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах.

ПРОГРАМА ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Програма навчальної дисципліни складається з двох змістових модулів:

1. Політологія як наука про політику.
2. Базові категорії політології.

Структура кожного змістовного модуля складається з трьох блоків – лекційного блоку, блоку самостійної роботи та блоку семінарських занять. Ці блоки націлені на забезпечення опанування тематикою дисципліни не тільки як результату пасивної роботи «на прийом» під час прослуховування лекцій та прочитання рекомендованої літератури у процесі самостійної роботи, але й активної творчої діяльності «на віддачу», яка полягає у критичному осмисленні матеріалу лекцій, навчальних посібників наукових і публіцистичних статей, кваліфікованій участі у дискусіях під час семінарів, підготовці змістовно глибокого та методично правильно оформленого авторського есе по тематиці кожного модуля, виконанні контрольного тесту та відповіді на заліку. Залік, водночас, є формою підсумкового контролю успішності навчання.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	Разом	у тому числі					Разом	у тому числі					
		л	пр	лаб.	інд.	срс		л	пр	лаб.	інд.	срс	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Модуль 1. Політологія як наука про політику.													
Тема 1. Політика як покликання та професія.	12	2				10	12	1					11
Тема 2. Політика як сфера суспільних відносин.	14	2	2			10	14	1	1				12
Тема 3. Об'єкт, предмет, методи та функції політології.	14	2	2			10	14	1	1				12
Тема 4. Основні етапи розвитку політичної думки та політології як науки.	14	2	2			10	14	1	1				12

Модуль 2. Базові категорії політології												
Тема 5. Політична влада.	16	2	2			12	16	1	1			14
Тема 6. Політична система.	16	2	2			12	16	1	1			14
Тема 7. Держава: сутнісні ознаки та функції, поділ державної влади.	16	2	2			12	16	1	2			13
Тема 8. Політичні партії та партійні системи.	16	2	2			12	16	1	1			14
Тема 9. Політичне лідерство та політичні еліти.	16	2	2			12	16	1	1			14
Тема 10. Політична культура і політична комунікація.	16	2	2			12	16	1	1			14
Усього годин	150	20	18			112	150	10	10			130

ТЕМАТИКА ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. Політологія як наука про політику.

Тема 1. Політика як покликання та професія. Важливість вивчення політики. Перспективи фахівців спеціальності «політологія». Вимоги до якостей майбутнього політолога. Загальні положення стандарту вищої освіти України зі спеціальності «політологія». Інтегральна і загальні компетентності. Спеціальні (фахові, предметні компетентності). Нормативний зміст підготовки політологів, сформульований у результатах навчання.

Тема 2. Політика як сфера суспільних відносин. Людина як політична тварина. Ідеалістична та реалістська парадигми у розумінні політики. Соціологічні тлумачення політики. Економічні тлумачення політики. Правові дефініції політики. Інституційні та стратифікаційні дефініції політики. Діяльнісні та системні підходи до розуміння політики. Антропологічні та етичні інтерпретації політики. Форми, рівні та зміст політики. Політі (polity), полісі (policy) та політікс (politics). Функції політики.

Тема 3. Предмет, методи та функції політології. Політологія та інші науки про суспільство. Предмет політології. Основні питання політичної науки. Закономірності політології. Структура політології. Категорії політології. Методи політологічних досліджень. Функції політології.

Тема 4. Основні етапи розвитку політичної думки та політології як науки. Перші форми спеціалізованого (протонаучного) відображення і осмислення світу політики. Політична думка античності та середніх віків. Політичні ідеї Нового часу (XVI-XIX ст.). Початок формування політичної науки - друга половина XIX-початок XX ст. Розвиток політичних наук у XX ст.. Сучасний етап політичної науки. Філософський та правовий період. Емпіричний період. Період критики емпіричних підходів. Традиціоналізм. Біхевіоралізм. Постбіхевіоралізм. Структуралізм. Етичні підходи. Постполітика.

Модуль 2. Базові категорії політології.

Тема 5. Політична влада. Види влади залежно від ознаки класифікації. Форми прояву влади. Види легітимного володарювання за М.Вебером. Особливості політичної влади. Суб'єкти і об'єкти політичної влади. Втілення теорії розподілу влади у політичній практиці демократичних держав. Теорія поліархії.

Тема 6. Політична система. Поняття політичної системи. Функції суспільної системи за Т. Парсонсом. Теорія політичної системи Д. Істона. Типологія політичних систем Г. Алмонда. Порівняльний аналіз демократичних, авторитарних та тоталітарних систем. Політичні принципи і основні концепції демократії. Політична система України на шляху демократичного розвитку: проблеми і перспективи.

Тема 7. Держава: сутнісні ознаки та функції., поділ державної влади. Сутність і ознаки держави. Основні концепції походження держави. Функції сучасної держави. Форми державного устрою. Форми державного правління. Політичні режими та їх характеристика. Вищі органи сучасної держави і поділ державної влади. Громадянське суспільство і правова держава. Вищі органи державної влади сучасної України: особливості взаємодії і розподілу влади.

Тема 8. Політичні партії, партійні та виборчі системи. Поняття політичної партії. Походження політичних партій. Класифікація політичних партій. Визначення партійної системи. Типологія партійних систем. Однопартійна та гегемоністська партійні системи. Партійна система домінування та двопартійна система. Партійні системи обмеженого та поляризованого плюралізму. Атомізована партійна система. Визначення виборчої системи. Показники ефективності виборчої системи. Порівняльний аналіз виборчих систем та їх ефективності. Вплив виборчого ладу на партійну систему. Партійна та виборча системи в Україні: етапи становлення і сучасний стан.

Тема 9. Політичне лідерство та політичні еліти. Поняття політичного лідерства. Роль особистості в історії. Типологія політичних лідерів. Концепція «правлячих класів» Г. Моска. Варіанти класифікації еліт В. Паретто. Р. Міхельс: «залізний закон олігархічних тенденцій!» у демократії. Р. Манхейм: новий спосіб самоінтерпретації еліти. Теорії меритократії Д. Белла. Тенденції розвитку еліт Дж. Бернхема. Процес формування еліт. Типологія еліт. Порівняльний аналіз сучасних українських політичних еліт та їхнього впливу на політичні процеси у державі.

Тема 10. Політична культура і політична комунікація. Сутність, структура і динаміка політичної культури. Політична свідомість. Політична психологія та ідеологія. Політична соціалізація. Політична культура у різних суспільно-економічних і цивілізаційних формаціях. Політична культура в Україні. Патріотизм vs націоналізм. Політична комунікація: поняття, функції, рівні. Походження і структура сучасної медіа-системи. Політичні функції ЗМІ. Взаємодія політичної та медіа-систем. Політика у мережевому суспільстві. Стан і проблеми політичної комунікації в Україні. Міжцивілізаційна комунікація як геополітична функція України.

Рекомендована література:

1. Абетка української політики: довідник. Київ: Смолоскип, 2005. 328 с.
2. Баранівський В. Ф. Політологія [Текст] : підручник / В. Ф. Баранівський ; Нац. акад. упр. - Київ : НАУ, 2016. - 235 с.
3. Колодій А. *Політологія*: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Ельга-Н, Ніка-Центр, 2007. 584 с.
4. Політична думка ХХ – початку ХХІ століть: методологічний і доктринальний підходи : підручник : у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко та ін.]. Львів : «Новий Світ-2000», 2017.
5. Політологія: навчальний енциклопедичний словник-довідник для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації / За наук. ред. д-ра політ. н. Н.М. Хоми [В.М. Денисенко, О.М. Сорба, Л.Я. Угрин та ін.]. Львів : «Новий Світ-2000», 2014. 779 с.
6. Політологічний енциклопедичний словник: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Горбатенко В.П., Саприкін А. П., Шемшученко Ю. С. та ін. Київ: Генеза. 2007. 395 с
7. Політологія: підручник / [М. П. Требін та ін.]; за ред. проф. М. П. Требіна; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2018. 460 с.
8. Політологія : [підруч. для студентів вищ. навч. закл.] / за ред. В. Г. Кременя, М. І. Горлача. – Київ; Харків : Єдинорог, 2007. 640 с.
9. Політологія: підруч. / за ред. О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенка. 3-тє вид., перероб., доп. Київ: Академія, 2008. 567 с.
10. Половець В. М., Мисюра О. О. *Політологія*. Курс лекцій: навчальний посібник для студентів гуманітарних і природничих факультетів. Чернігів, 2014. 212 с.
11. Пугачев В., Соловьев А. *Введение в политологию*. Москва: Аспект Пресс, 2008. 448 с. URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Pugach/index.php
12. Рудич Ф. М. *Політична система та інститути громадянського суспільства в сучасній Україні* : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Либідь, 2018. 439 с.
13. Цюрупа М. В., Ясинська В. С. *Основи сучасної політології*: підруч. Київ: Кондор, 2009. 354 с.
14. Шляхтун П. П. *Політологія (теорія та історія політичної науки)*. Київ, Либідь. 2019. 470 с. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-52.html>
15. Grigsby, Ellen. *An Introduction to Political Science*. 4-th edition. University of New Mexico, 2009. pp. 42-56. URL: <http://www.nicat-mammadli.narod.ru/b1.html/b35.pdf>
16. Munroe, Trevor. *An Introduction to Politics*. 3d edition. Canje Press, 2002. pp. 1-79. URL: <https://lifeinmoscow.files.wordpress.com/2011/06/political-science.pdf>